

AZƏRBAYCANDA İCBARİ TİBBİ SİĞORTANIN TƏTBİQİNİN ƏHƏMİYYƏTİ VƏ ÜSTÜNLÜKLƏRİ

Sığorta - şəxslərin əmlakı, həyatı, sağlamlığı, mülki məsuliyyəti, həmçinin qanunvericiliklə qadağan olunmayan fəaliyyəti, o cümlədən sahibkarlıq fəaliyyəti ilə əlaqədar olan əmlak mənafeələrinin müdafiəsi sahəsində riskin ötürülməsinə və ya bölüşdürülməsinə əsaslanan münasibətlər sistemidir.

Sığorta - dəymiş zərərlərin kompensasiya edilməsi ilə bağlı olub sığorta olunanların əmlak maraqlarının qorunması vasitəsidir. Sığorta - sığortalının əmlakının və əmlak mənafeələrinin müdafiəsi sahəsində münasibətlərdir. Sığorta iqtisadi anlayış olmaqla yanaşı iqtisadi fəaliyyət sahələrinin və cəmiyyətin inkişafında mühüm rol oynayır. Sığorta istehsal prosesində baş verən maddi itkilərin əvəzinin ödənilməsi ilə əlaqədardır. Dünya təsərrüfat təcrübəsi göstərir ki, xüsusi fondlar hesabına yaradılan sığorta əmtəə istehsalçıların, vətəndaşların sosial təminatının, dövlət iqtisadi mənafeələrinin sığorta vasitəsilə müdafiəsini təmin etməklə bərabər həm də təkrar istehsal prosesini fasiləsiz sürətdə tənzimləyir.

Bazar münasibətlərinin yeni şəraitində sığortanın təşkili prinsiplərinin köklü şəkildə yenidən həyata keçirildiyi, onun fəaliyyətində inhisarın aradan qaldırıldığı, sığorta bazarının formalaşdığı, əhali arasında sığorta xidmətlərinin genişləndiyi və onun keyfiyyətinin hərtərəfli yüksəlməsi üçün şərait yarandığı, sığorta şirkətlərinin sabit maliyyə məsələlərinin həll edildiyi bir vaxtda sığortanın rolunu və yerini göstərməyə səy göstərilir. Sığorta bazarının əsas istiqaməti gələcəkdə onun daha da inkişaf etdirilməsi, iqtisadiyyatın sabitliyi və yüksəlişinin əsas amili iqtisadi proseslərin sığorta təminatı, respublikanın ümumi daxil məhsulunda sığortanın payının artırılmasıdır. Bu yöndə təklif olunan layihələrdən biri də ölkədə 2020-ci ildən etibarən icbari tibbi sığortanın tətbiqinin həyata keçirilməsidir.

İcbari tibbi sığorta əhalinin sosial müdafiəsi sisteminin, sağlamlığın mühafizəsi və xəstəliklər zamanı zəruri tibbi yardımın alınmasının əsas elementlərindən biridir. İcbari tibbi sığorta əhalinin sosial müdafiəsi formasıdır və sığorta hadisəsi zamanı əhaliyə icbari tibbi sığortanın maliyyə mənbələri hesabına ilkin səhiyyə xidmətlərinin, təcili və təxirəsalınmaz tibbi yardımın göstərilməsinə təminat verən dövlətin hüquqi, iqtisadi və təşkilati tədbirlər sistemidir.

İcbari tibbi sığorta dövlət tərəfindən yaradılmış və ümumi şəkildə əhali üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu o deməkdir ki, dövlət özünün qanunvericilik və icra orqanlarının simasında icbari tibbi sığortanın təşkilinin əsas prinsiplərini, ödəniş tariflərini, sığorta etdirən şəxslərin əhatə dairəsini müəyyən edir və ödəniş haqqının icbari tibbi sığortaya akumulya-

siya olunması üçün nəzərdə tutulan dövlət fondlarını yaradır. İcbari tibbi sığortanın ümumiliyi, bütün vətəndaşların tibbi, dərman və profilaktik yardım alması üçün yeni zamanətli imkanlarla təmin edilməsi ilə əlaqədardır.

İcbari tibbi sığortanın əsas məqsədi, sığorta haqqlarının yığılması, kapitalaşdırılması və toplanmış vəsaiti bütün təbəqələrdən olan vətəndaşlara qanunvericilik ilə müəyyən olunmuş qaydada və zamanətli ölçülərə uyğun olaraq, tibbi yardımın göstərilməsindən ibarətdir. Buna görə də icbari tibbi sığorta sistemini iki nöqtəyi-nəzərdən keçirmək la-

zım və xərclədiyi vəsaitlərin payını azaldır.

Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, icbari tibbi sığortanın bütün ölkə ərazisində tətbiqi sığorta bazarında canlanma yaradacağı kimi ölkənin səhiyyə sistemində də çox böyük töhvə verəcək. Bu sistem tətbiq olunduqda tibbi xidmətin keyfiyyəti yüksələcək. İcbari tibbi sığortanın tətbiqi ilə bu prosesdə iştirak edən tərəflərin də maraqları artacaq. İşgötürən müəssisə icbari tibbi sığorta ayrılmalarının sərfəli xərclənməsində, işçinin çox xəstələnməməsində, işçi xəstələndikdə isə onun çox qısa vaxt ərzində müalicə olun-

yə aid olan ixtisaslaşdırılmış tibbi yardımdan istifadə etmək üçün isə icbari tibbi sığorta haqqı ödənilməlidir. Əlavə hissəyə münasibətdə sığortaolunanlar kateqoriyalarına bölünürlər. Bura daxildir: Milli Məclis və Prezident tərəfindən təyin olunan şəxslər, seçkili ödənişli vəzifədə işləyən şəxslər, habelə neft-qaz və dövlət sektorlarında çalışanlar, sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslər, mülki-hüquqi xarakterli müqavilələr əsasında işləri (xidmətləri) yerinə yetirən fiziki şəxslər, müstəqil ödəyicilər (iqtisadi qeyri-fəal əhali və imtiyazlı əhali qrupuna daxil olmayan bütün şəxslər) və imtiyazlı əhali.

Burada bir məqam xüsusilə qeyd olunmalıdır ki, ölkə əhalisinin 45%-ni təşkil edən imtiyazlı əhali - uşaqlar, tələbələr, pensiyaçıları, sosial müavinət və ünvanlı sosial yardım alan şəxslər, hamilə və sosial məzuniyyətdə olan qadınlar (Əmək Məcəlləsinə uyğun olaraq bağlanmış və hüquqi qüvvəyə minmiş əmək müqaviləsi və ya Mülki Məcəlləyə uyğun olaraq mülki-hüquqi müqavilə əsasında işləmədiyi və sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmadığı hallarda) üçün sığorta haqqının dövlət büdcəsi tərəfindən ödənilməsi nəzərdə tutulub.

Milli Məclis və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən təyin olunan şəxslər, seçkili ödənişli vəzifədə işləyənlər, habelə neft-qaz və dövlət sektorlarında çalışanlar aylıq məvaciblərinin 2%-i, işgötürənlər isə hesablanmış əməyin ödənişi fondunun aylıq 2%-i məbləğində icbari tibbi sığorta haqqı ödəyəcəklər. Sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olanlar, mülki-hüquqi xarakterli müqavilələr əsasında işləri (xidmətləri) yerinə yetirən fiziki şəxslər, müstəqil ödəyicilər (iqtisadi qeyri-fəal əhali və imtiyazlı əhali qrupuna daxil olmayan bütün şəxslər) illik 120 manat ödəməklə icbari tibbi sığortadan yararlana biləcəklər.

İcbari tibbi sığortanın tətbiqi ilə qarşıya qoyulan mühüm vəzifələrdən biri də səhiyyə işçilərinin gəlirlərinin əmək bazarının tələblərinə uyğun tənzimlənməsidir. İcbari tibbi sığortanın ölkədə tətbiqindən sonra tıbb işçilərinin əməkhaqları artacaq. Həkimlərin əməkhaqları iki hissədən ibarət olacaq. Birinci hissədə həkimin aldığı aylıq məvacib artacaq və bu sabit olacaq. İkinci hissədə isə həkimin göstərdiyi xidmətə görə onun əməkhaqqına əlavələr olacaq. Hazırda həkimlərin əməkhaqlarına əlavələrin hesablanması və ödənilməsi qaydaları müvafiq dövlət qurumları ilə razılaşdırılma mərhələsindədir.

Vüsal Musayev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının magistrantı

zımdır. Bir tərəfdən, bu pensiya sığortası, sosial sığorta və işsizlik üzrə sığorta kimi dövlətin sosial müdafiə sisteminin tərkib hissəsidir. Digər tərəfdən, icbari tibbi sığorta sağlamlığın mühafizəsi və tibbi xidmətlər üzrə əlavə pul vəsaiti ilə maliyyələşdirilməsi mexanizmini təşkil edir. Bunu da vurğulamaq lazımdır ki, icbari tibbi sığorta sahəsinə yalnız əhalinin tibbi xidmət ilə təmin olunması daxildir. Xəstəlik zamanı itirilən əmək haqqının ödənilməsi isə artıq dövlətin sosial sığorta sisteminin çərçivəsi daxilində həyata keçirilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, ölkədə icbari tibbi sığortanın tətbiqi və idarəetmə sisteminin formalaşdırılması məqsədilə qanunvericilik bazası formalaşdırılmış, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 29 noyabr tarixli 1127 nömrəli Fərmanı ilə Mingəçevir şəhərinin, Yevlax və Ağdaş rayonlarının inzibati ərazilərində icbari tibbi sığortanın tətbiqi pilot layihə olaraq həyata keçirilmişdir.

2020-ci ilin yanvar ayından etibarən isə bütün ölkə miqyasında icbari tibbi sığortanın tətbiq olunması ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən fərman imzalanmışdır.

İcbari tibbi sığorta əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi nöqtəyi-nəzərindən mühüm əhəmiyyət kəsb edir. İcbari tibbi sığortanın bir sıra üstünlükləri var. Belə ki, o, dünyada səhiyyənin maliyyələşməsinin ən mütərəqqi üsullarından hesab olunur. İcbari tibbi sığorta səhiyyə sistemində şəffaflığı, tibbi xidmətlərin keyfiyyətini artırır, tibbi personalın əmək haqlarını yüksəldir, əhalinin sağlamlığı daha etibarlı şəkildə qorunur, əhalinin tibbi xidmət-

masını və işə geri qayıtmasında maraqlı olacaq. İcbari tibbi sığorta agentliyi xəstə olan şəxsin əlavə müayinələrə cəlb olunmasına, onun reseptində əlavə dərmanların yazılmamasına, müalicə müddətinin həddindən artıq uzadılmamasına, bir sözlə əlavə vəsaitlərin xərclənməməsinə çalışacaq. Səhiyyə müəssisəsinin marağı isə yaxşı, keyfiyyətli tibbi xidmət göstərə bilmək olacaq. O çalışacaq ki, icbari tibbi sığorta şirkəti yaxşı xidmət göstərən tibbi müəssisəsi kimi onunla yenidən müqavilə bağlasın, seçim zamanı başqa tibb müəssisələrinə üstünlük verməsin. Nəticədə isə bu sistemin tətbiqindən tərəflərin hər biri fayda götürəcək və qazançı çıxacaq.

İcbari tibbi sığortanın tətbiqi dövlətin maraqlarına da cavab verir və eyni zamanda dövlət büdcəsinə düşən yükü əhəmiyyətli dərəcədə azaldacaq. Belə ki ölkədə göstərilən keyfiyyətli tibbi xidmətlərin sayı artacaq, dövlətin səhiyyə sektoruna ayırdığı xərclər ilbəil azalacaq. Səhiyyə xərclərinin maliyyələşdirilməsinin bir hissəsi işgötürənlərin hesabına icbari tibbi sığorta şirkətləri tərəfindən həyata keçiriləcək.

Ölkədə icbari tibbi sığortanın tətbiqini təmin edəcək vacib tədbirlərdən biri də əhalinin sistem çərçivəsində yararlana biləcəyi xidmətlərin toplusunun (xidmətlər zərfi) hazırlanmasıdır. Sözügedən zərif hazırlanıb, müvafiq dövlət qurumları ilə razılaşdırılma mərhələsindədir.

Qanuna əsasən xidmətlər zərifi baza və əlavə hissələrdən ibarət olacaq. Baza hissəyə ilkin səhiyyə xidməti, təcili və təxirəsalınmaz tibbi yardım xidməti aiddir ki, bu xidmət üzrə hər il adambaşına 29 manat dövlət büdcəsi hesabına ödəniləcək. Əlavə hissə-